

Основоположник одеської школи дитячих хірургів

Організаційне становлення дитячої хірургії як самостійної дисципліни в Одесі та Одеській області відбулося в 1937 р. на базі збудованої міської дитячої лікарні (Слободка) із хірургічним відділенням на 30 ліжок, на яких здійснювалося лікування планових хірургічних хворих віком від народження до 14 років.

У 1938 р. при кафедрі факультетської хірургії Одеського медичного інституту організовано курс дитячої хірургії як самостійну кафедру дитячої хірургії.

Переломним моментом у розвитку дитячої хірургії став прихід на кафедру заслуженого діяча науки і техніки України проф. М.Л. Дмитрієва — основоположника одеської школи дитячих хірургів. Очолювана ним кафедра (1953—1974) стала одним із провідних центрів дитячої хірургії в Україні.

Модест Львович Дмитрієв (1909—1974) — завідувач кафедри хірургії і ортопедії дитячого віку в 1953—1974 рр. Закінчив медичний факультет Середньоазіатського університету в 1931 р. У 1931—1932 рр. служив у Червоній Армії. З 1933 по 1935 рік — аспірант, а в 1936—1937 рр. — асистент кафедри загальної хірургії Ташкентського медичного інституту. З 1937 р. був на Далекому Сході партійним працівником, а потім завідувачем хірургічного й ортопедо-травматологічного відділення у залізничній лікарні м. Ворошилова-Усурійського.

У 1937 р. захистив кандидатську дисертацію на тему: «Дія лізатів на регенерацію кісткової тканини при переломах». У 1939—1943 рр. — директор Хабаровського медичного інституту і доцент кафедри шпитальної хірургії з курсу ортопедії і травматології. У 1943—1945 рр. — начальник управління кадрів Народного комітету охорони здоров'я РРФСР і водночас доцент із курсу ортопедії Центрального інституту вдосконалення лікарів у Москві. У 1945 р. направлений на роботу в Одесу завідувачем обласного відділу охорони здоров'я, за сумісництвом був доцентом на кафедрі ортопедії і травматології в медичному інституті.

Із 1946 по 1950 рр. — заступник голови Одеської обласної ради депутатів трудящих.

У 1952 р. захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора медичних наук на тему: «Роль м'язової тканини при кісткоутворювальному процесі». У 1953 р. йому присвоєно вчене звання професора. Автор понад 80 наукових робіт, 2 монографій.

Ім'я проф. М.Л. Дмитрієва, видатного організатора і клініциста, широко відоме на території колишнього Радянського Союзу і за його межами. М.Л. Дмитрієв пройшов великий і складний життєвий шлях. Народився 15 лютого 1909 р. в Ташкенті в сім'ї робітника. Рано втратив матір, залишившись із батьком і двома братами. У 14 років почав працювати рознощиком, а потім палітурником у друкарні. Завдяки допитливому розуму, чудовій пам'яті, здатності та бажанню вчитися М.Л. Дмитрієва направляють на робітфак, після закінчення якого в 1927 р. він вступає на медичний факультет Середньоазіатського університету, поєднуючи навчання з роботою. Влаштується препаратором на кафедру гістології, а через рік, помітивши підвищений інтерес до предмета і схильність до наукових досліджень, Модеста Львовича зараховують лаборантом на кафедру. На момент закінчення ним університету (1931 р.) в країні лютували епідемії інфекційних хвороб, тому молодого лікаря направляють завідувачем районного відділу охорони здоров'я Кизил-Аякського району Туркменської РСР, а через рік лікарем беруть до армії.

У 1933 р. М.Л. Дмитрієв повертається в Ташкент і вступає до аспірантури на кафедру ортопедії і травматології, у 1937 р. захищає кандидатську дисертацію, а через рік його за комсомольською путівкою направляють у Ворошилов-Усурійськ начальником залізничної лікарні. У 1938 р. переводять у Хабаровськ начальником дорожнього санітарного відділу, а в 1939 р. призначають директором Хабаровського медичного інституту. В 1943 р. М.Л. Дмитрієва переводять у Москву на посаду начальника управління кадрів Народного комітету охорони здоров'я РРФСР, за сумісництвом він працює доцентом кафедри ортопедії і травматології Центрального інституту удосконалення лікарів, яким керує талановитий вчений і чудова людина проф. М.О. Фрідланд. За його рекомендацією Модест Львович почав працювати над докторською дисертацією. Досі ще тривала війна, у звільнених містечках України не вистачало кваліфікованих кадрів.

У березні 1945 р. М.Л. Дмитрієва направляють в Одесу завідувачем обласного відділу охорони здоров'я, а в 1946 р. обирають в обласну раду народних депутатів на посаду заступника голови облвиконкому і за сумісництвом завідувачем клініки ортопедії і травматології. У 1950 р. М.Л. Дмитрієв просить звільнити його з обійманої посади у зв'язку з необхідністю завершити докторську дисертацію. В 1952 р. він успішно захищає її та обіймає посаду заступника директора з навчальної і наукової роботи, а в 1953 р. його

обирають на посаду завідувача кафедри хірургії і ортопедії дитячого віку і затверджують у званні професора. Кафедру, що тільки почала функціонувати після війни, потрібно було створювати практично заново. Не було навчальних посібників, інструментів, бракувало кадрів, ліжковий фонд складав лише 40 одиниць.

Усі його організаційні, наукові та лікувальні здібності спрямовані на розробку найактуальніших проблем дитячої хірургії. Проф. М.Л. Дмитрієв був талановитим організатором. Порівнявши показники лікування гострого апендициту в стаціонарах для дорослих із наданням допомоги в дитячій лікарні (дисертації Л.В. Прокопової, В.С. Топузова), тактику й методи лікування ушкоджень опорно-рухового апарату (дисертації А.І. Чанг, М.В. Сушкова), він науково обґрунтував необхідність зосередження всіх видів хірургічної допомоги в умовах дитячого закладу. В 1955 р. одне з педіатричних відділень міської дитячої лікарні перепрофільовано в хірургічне.

Завдяки наполегливості проф. М.Л. Дмитрієва хірургічну клініку розширено до 160 ліжок, на яких організовано 4 спеціалізованих відділення, де проводилася корекція природжених і набутих вад розвитку, лікування ушкоджень і захворювань органів грудної і черевної порожнин, заочеревинного простору, опорно-рухового апарату. На початку 60-х років у дитячих поліклініках міста створено кабінети дитячих хірургів, у 70-х — у містах області. Відкрито обласний травматологічний пункт, а в районах області введено посади дитячих хірургів або відповідальних за надання невідкладної хірургічної допомоги дітям.

Із великим ентузіазмом і властивим йому талантом Модест Львович узявся за організацію і оснащення кафедри, підбір та підготовку співробітників, навчально-методичну роботу. Будучи вимогливим до себе, прекрасно володіючи лекторською майстерністю, він незабаром завоював загальну увагу і прихильність студентів. На кафедрі з'явилися клінічні ординатори, аспіранти, створено експериментальне відділення, де молоді вчені разом із завідувачем кафедри відточували хірургічні прийоми, а кожна дисертація обґрунтована серйозними експериментальними дослідженнями.

Одночасно проводилася велика робота з розширення ліжкового фонду, будівництва нового корпусу, спеціалізованих відділень. Кипуча енергія, виняткова працьовитість, цілеспрямованість у поєднанні з високою вимогливістю до себе і оточення сприяли швидкому зростанню авторитету молодого завідувача кафедри.

Очолюючи кафедру хірургії та ортопедії дитячого віку в 1953—1973 рр., проф. М.Л. Дмитрієв визначив головні наукові напрямки діяльності кафедри: розробка щадних підходів, вивчення регенерації тканин. Широке загальнобіологічне мислення поряд з опануванням теоретичних дисциплін дозволили Модестові Львовичу глибоко проникнути в теоретичні основи регенерації кістко-

вої тканини і розробити щадні методи лікування деяких ортопедичних і травматологічних патологій. Особливого значення набула експериментально і клінічно обґрунтована та запропонована ним методика біологічної підготовки аутоспонгіози, що дозволило значно покращити результати хірургічного лікування дітей із дефектами кісткової тканини. Одночасно проводилися експериментальні дослідження, вивчалися питання сумісності тканин, відпрацьовувалися технічні прийоми, вівся підбір донора з пересадки кінцівки. Проте ідеї не судилося здійснитися на цьому етапі розвитку медичної науки. Думки ці не покидали М.Л. Дмитрієва до кінця його життя. Проблему розвинуто в докторській дисертації Л.В. Прокопової. Застосування біологічно підготовленої аутоспонгіози в комбінації з кортикальними алотрансплантатами за ефективністю можна порівняти з аутопластиком, про що йдеться в монографії М.Л. Дмитрієва, Л.В. Прокопової (1974).

Методика кісткової пластики отримала значне поширення в лікуванні псевдосуглобів і дефектів кісток як на території Радянського Союзу, так і за його межами. Із матеріалами цих досліджень М.Л. Дмитрієв виступав на конгресах у Нью-Йорку, Брюсселі (1960 р.), Варні (1970 р.), Сегеді (1972 р.), опублікував монографію «Кістково-пластичні операції у дітей» (1970 р.).

Успішно розроблялися на кафедрі методи щадного лікування гострого остеомієліту із застосуванням внутрішньоосередкової антибіотикотерапії (дисертація К.П. Алексюка), профілактики та лікування спайкової непрохідності (докторська дисертація В.С. Топузова). У 1973 р. вийшли монографії «Нариси гнійної хірургії у дітей»

(М.Л. Дмитрієв, Л.В. Прокопова), «Травматологія дитячого віку» (Г.А. Баїров, М.Л. Дмитрієв).

Під керівництвом проф. М.Л. Дмитрієва захищено 4 докторські (К.Г. Тагібеков, Л.В. Прокопова, В.С. Топузов, І.В. Кравченко) та 20 кандидатських дисертацій, написано 4 монографії («Действие лизатов на регенерацию костной ткани», «Травматология детского возраста», «Очерки гнойной хирургии у детей», «Костно-пластические операции у детей») та понад 100 наукових статей.

Будучи талановитим організатором, М.Л. Дмитрієв — ініціатор і організатор проведення в Одесі Першої української конференції з дитячої хірургії (1960 р.), Всесоюзної студентської конференції з дитячої хірургії (1964 р.), активний учасник всесоюзних з'їздів і конференцій, член президії і правління Українського наукового товариства ортопедів-травматологів, заступник голови Обласного наукового товариства ортопедів-травматологів, член редакційних рад республіканських хірургічних журналів. Брав активну участь у роботі міжнародних конгресів у Чехословаччині, Угорщині, США, Австрії тощо.

У 1971 р. проф. М.Л. Дмитрієву присвоїли звання заслуженого діяча науки УРСР. За заслуги в науковій, організаторській, педагогічній, лікарській і громадській діяльності М.Л. Дмитрієва нагороджено орденом Леніна, двома орденами «Знак Пошани» і багатьма медалями. Його справді можна вважати основоположником одеської школи дитячих хірургів. Багато учнів М.Л. Дмитрієва стали відомими вченими, керівниками наукових закладів, а його наукова спадщина розвивається й удосконалюється в роботах його учнів.

*О.О. Лосев, М.Г. Мельниченко,
Одеський національний медичний університет*